

М. Сидор - Чарторийський

ДІТИ І ШКОЛА

М. Сидор - Чарторийський

ДІТИ І ШКОЛА

(основні питання)

'ДІТИ І ШКОЛА' появляється, як
відбитка з 'Вільного Світу' та
'Канадійського Фармера', Вінніпег

ВИДАВНИЦТВО ЧАРТОРИЙСЬКИХ
НЬЮ-Йорк 1975

Учітеся, брати мої,
думайте, читайте!..
Тарас Шевченко.

Вже на початку цих рядків хочу підкреслити, що нам ідеється тут виключно про, українські діти та про українську школу, з нагіском на діти впершу чергу, а в дальшому і на школу українську та школу взагалі; бо багато наших дітей не мають можливості навчатися в українській школі, а навіть і ті, що навчаються, то переважно — лише раз, чи двічі на тиждень; а щоденною школою для них є школа публічна даної країни поселення дітей і їхніх батьків.

Говорити про дітей, треба мати на увазі їхніх батьків, бо без батьків немає і дітей. Тож батьки в родині є тим огнищем, яке палає найкраще тоді, коли є діти, отой жар даного вогнища.

Вся історія людства бере свій початок від людини, від родини. Як у минулому так і в сучасному родина — це перший осередок і центральний мозок розвитку людства нашої планети на всіх її

ВСТУПНЕ

континентах. Тому ми кладемо вєтику вагу на батьків, на родину, її місце і вклад у той розвиток і поступ у світі.

БАТЬКИ — мають все зробити, щоб при Божій допомочі заложити своє власне родинне вогнище; значить мати дітей, розвести родину, її оформити та працювати не лише для її виживлення, але для її виховання, її росту та духового й матеріального блага своїх дітей.

ЦЕРКВА — помагає батькам у вихованні духового порядку, їх самих та їхніх дітей і надає напрям у вірі й етичному житті даної родини. Словом — веде їх до Бога.

ШКОЛА — це місце навчання, розвитку і закріплення та упорядкування набутих знань для тих дітей, що в даній школі навчаються.

Все разом: родина, церква та школа — це ті "льози" — місця, які є головними місцями та джерелами виховання дітей.

Методи виховання бувають різні. Є традиційні та модерні. Традиційними вважаємо ті методи, які застосовували в нас ще на Рідних Землях наші

i

и

и

батьки та педагоги су-
проги своїх дітей. Вони
були добрими настілками,
оскільки себе виправду-
вали. Дещо з тих методів
себе не виправдали. На-
приклад, метода фізично-
го покарання, себе не ви-
правдала, бо також без
фізичного примусу мож-
на мати ще кращий ус-
пих, як це доказано прак-
тикою сучасної модерної
педагогії.

Поселення наших ро-
дин у вільному світі не
завжди відповідає добро-
му вихованню, голов-
но тому, що не всі діти ма-
ють можливість доступу
до існуючих українських
шкіл, які є переважно в
більших скупченнях укра-
їнського поселення.

Те недомагання мусять
надолужувати самі бать-
ки, і старатися за всяку
можливу ціну доставити
дітей та уможливити їм
навчання по українських
школах, бодай раз - двічі
на тиждень, — або самим,
чи при допомозі других, їм
доступних середників, чи
осіб, дати дітям той міні-

мум доброго й успішного виховання національного!

Батьки можуть частинно досягнути це лише тоді, якщо самі матимуть фізичну можливість доставити дітей до українських шкіл на навчання української мови, письма та культури, — або, якщо самі батьки мають той мінімум знання, щоб його передавати своїм дітям, головню тоді, коли їхні діти не мають можливості ходити до української школи на навчання рідної мови, історії, культури тощо.

Тому в проблемі виховання так багато залежить від самої свідомості батьків, головню тоді, коли в місцевості їхнього поселення немає української школи.

Ми в нашій писанні порушуємо і такі питання, які серед нормальних обставин, навіть не існували б. Одне ми беремо під увагу, що багато наших дітей зростають без українського середовища.

6

Саме вони є найбільше відказані, щодо національного виховання, на розум, волю і свідомість своїх рідних батьків, які є не лише їм найближчі, але й серед таких обставин — єдині, що мусять дати дітям той мінімум опіки в вихованні та навчанні рідної української мови, рідного слова та рідної історії.

Добрим посібником для таких батьків є добра українська книжка, підручник, читанка, чи й історія, але лише тоді, якщо ті батьки самі здають собі справу з положення своїх дітей, їхнього виховання та їхнього майбутнього. Витревалість, пильність і відповідальність. Великанську поміч в національному вихованні дають українські молодечі організації: Пласт, СУМ, ОДУМ і інші, якщо такі є та існують в даній місцевості чи в околиці. Тоді батьки конечно повинні посилати своїх дітей до таких молодечих організацій. Коли ж у даній місцевості чи в околиці її немає, то на

Т т а т о

М ма ма

матеріях спочиває весь тягар виховання їхньої дитини!

Дуже порадно є гуртувати дітей, хоч декілька разом, і з ними переводити самотужки навчання рідної мови й письма власними доступними їм силами самих батьків. А понадусе старатися так зробити, щоб таки знайти спосіб і можливість післати дитину до рідної української школи. Де їх немає, там оснóвувати власними силами. Шукати помічі в зорганізованих осередках; організуватися самим та ставати одні одним до помічі й асисті. Лише спільними силами ми осягнемо більше, як

одинцем і тому мусимо всі змагати до того, щоб охопити системою національного виховання всіх українських дітей; їх по-визбирувати буквально з кожної хати та або привести дітей до школи, або перевести школу до дітей!

хата тети

с
сїто

м
і мїса

Очевидно, що в теорії це виглядає на легке досягнення успіху. Однак практичне введення того в життя вимагає багато наснаги; труду, а головне витривалості. Без тих атрибутів важко сподіватися успіхів.

Коли б початки були навіть дуже важкими, то можна бути впевненому, що кінець діло хвалить, і що наші труди ніколи не будуть зважкі, бо тут ідеться про виховання наших дітей, про майбутнє нашого народу взагалі. А це такі шляхетні цілі, що ніякі жертви не будуть завеликі!

ДІТИ — квіти. Якщо вони зростають в ріднім городі, то й запах видаватимуть рідний і милий.

БАТЬКИ є тими огородниками; тож плекайте, зрошуйте свої квіти, щоб вони могли вирости на витривалих, добрих, сильних та свідомих і корисних членів нового суспільства

Я МОЯ

Батьки мусять зробити всякі удіпшення у справі виховання своїх дітей, своїх квітів. Те, що вчора було не можливе й тяжке, — сьогодні буде можливе, а завтра буде ще краще. Такий самий поступі ми мусимо осягати також у вихованні наших дітей. Виховувати та ростити враз із ними.

Багато шкіл, як публічних так і наших українських роблять завжди певні покращання, удогід-

нення. Заводяться нові програми, тощо. Але успіх у вихованні не є лише в самих програмах, але в їх застосуванні та практичному переведенні. Без наснаги, без науки та трудів, самі програми будуть клаптиком паперу.

Учителі вже з самої природи речі, — з самої природи їхнього фаху, — мають виховувати поручені їм діти, якнайкраще. Вони мають знайти найкращу комунікацію до серця і до розуму дітей, яку навчають та ви-

л лї са

*а то є мис.
малій мис*

ховують. Без такої наснапи з їхньої сторони, їхній успіх буде мінімальний.

Батьки, що посилають своїх дітей до школи, мусять налагодити знайомство з учителями, щоб була не лише співпраця між батьками та школою, але й вирозуміння та усунування тих проблем, які будуть наростати в школі між дітьми й учителями, — між дітьми та школою та між дітьми і самою наукою.

Система виховання повинна починатися вже вдома. Тому самі батьки повинні приготувати дітей до вступу на навчання в школу, чи то публічну, чи в рідну українську.

Треба дітей заправляти в послусі, в пошані та в гідності і в витривалості. Бо час навчання в школі — це час нового життя для дитини. Час обов'язку, пошанівку, послуху і саморішкі та самозарадності. Дитина вже побуває поза домом, тож не лише нове оточення, але й нові люди, нове життя

ТО КОТИ

б ба́ба

і нові знайомства з словами, ділами, людьми та наукою включно. Все те треба сприймати, пізнавати, завчати та формуватися в нову людину...

Очевидно, що не все те походить нараз. Постепенність та градаційне ступенювання у всьому поступі дитини багато залежить від підготовки батьків та в далішому, поступу в школі. Дуже багато набуває дитина потрібної згоди серед друзів-родесників, а ponadto в гурті поза домом, головню в церкві, на імпрезах-концертах, гутірках, прогуляках і т. п., і саме з тієї причини родичі повинні по можливості всюди товаришувати дитині; її брати в те товариство та заправляти до нового, повнішого життя, яке вимагає уваги не лише самої дитини, але батьків та виховників і то на кожному місці. Від тієї практичної заправи залежить дуже багато на повному духовому, національному, релігійному та фізичному рості дитини.

р

ріка́

р рибак

ДИТИНА І Ї ОТОЧЕННЯ

13

Кожна днина, від народження дитини на світ, приносить щось те, що ми можемо назвати необхідністю життя. Багато є такого в рості та в житті дитини, що не залежить ані від нашої волі, ані від будь-якого впливу її батьків. Ця частина залежна від природи, від самого буття — від Бога.

Одначе, дуже багато є таких складників у житті дитини, які належать та залежать від її оточення: її батьків; які можуть, а навіть повинні так поступати, щоб те оточення, яке від них самих найбільше залежне, було найкраще для зросту і виховання їхньої дитини.

Ми не будемо входити в подробиці, бо це не наша ділянка; але тут наче пригадуємо та вказуємо на ті відтинки життя дитини, які так, чи сяк, — найбільше залежні від її батьків, як тих, що мають нормувати та формувати ріст і зріст та виховання дитини за весь час її немовлячого, тобто ди-

ї
ї їсти

карі коні.

тячого віку, який триває від народження до 6-го року життя, тобто т. зв. період дошкільного віку. Цей період вимагає найбільшої опіки, наснаги та вкладу батьків у ріст, зріст та в дшкелання і виховання дитини, тому, бо батьки єдині серед нормальних обставин є, в повному розумінні того слова, — відповідальними за всяку долю їхніх дітей.

Батьки передають свою дитину під опіку та навчання школи, учителів, педагогів, які й перебирають також частинно відповідальність за дану дитину під час її перебування в школі, — не більше. Дальша, дещо доповнюєча опіка над дитиною, спадає на її батьків, які тепер стають удома доратниками своєї дитини, бо вона вже в школі; вже у-самостійнюється дещо поза їхнім наглядом, бо перебуває половину і більше дня поза своїм домом.

Кожний рік, кожний період часу розвитку дитини, має свої трудності й свої окремі вимоги та пи-

ДІТИ
місіли
болото на
тісто.

песик
кусєє

тання, які батьки мають розв'язувати та все те розуміти, як і що та, коли треба це, чи те зробити.

Дитячий вік (6—12 рр.) вимагає багато догляду над дитиною, хоч би тому, що бувають діти, які в тім періоді свого розвитку, даються легко вводити в науку та в шкільну дисципліну, — але бувають і такі діти, що не хочуть піддаватися натискові ззовні — і поза батьківським оком не хочуть нікого ні бачити, ні чути. З такими дітьми буває потреба посиленої та окремої опіки й допоміжні так із сторони батьків, як і з сторони виховників-учителів. Той період "впертості" інколи проминає досить скоро, в залежності від дбайливості батьків і виховників. Але бувають і такі випадки, коли дитина в школі почуває себе "чужою" довший час, і треба вжити окремих заходів до її призначення, до науки та до нового оточення; бо в випадку занедбання, з цієї аномалії може постати ~~проблема~~ **проблема** ~~квдрятка~~ **квдрятка**.

— Ірінка має
квдрятка.

ша. Дитина може уникати навіть своїх родичів, і попадати в меланхолію, або занепадати на здоров'ї з причини спротиву і неповіднення. Бо все буде виходити не так, як вона хоче. Здебільша всі діти при звичаються до нового оточення і до школи, учителів і до навчання, в залежності від підготовки, від опіки, помочі та педагогічного такту.

В третім періоді розвитку дитини (а в другому, шкільного періоду — юному — 13-18 рр.), — для батьків нарастають знову нові проблеми, бо дитина в тому періоді стає чимраз більше самостійна в повстінці та і в навчці — переходить т. зв. пубертацію — дозріває, і в тім періоді треба багато розуму й уваги зі сторони батьків та зі сторони учителів-виховників, щоб дитині допомогти розуміти саму себе. В тому періоді дитина — юнак-юначка, стає наче "інша", інколи нервовою, то химерною, то знову впертою, наче б непослушною і т. п.

При хаті є ганок.
Геня читає газетку

Кожне
є чимось
зайняте
Параня
вишиває

Завданням батьків та учителів і виховників зробити все, щоб дитина мала всі дані до нормального і доброго навчання, виховання та зросту фізичного і духовного. Під духовизм — ми розуміємо: національне, суспільне і релігійне життя та виховання дитини.

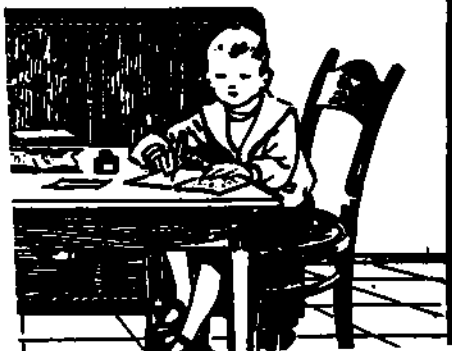
Дитина має провадити добре життя, повне життя, нормальне під кожним оглядом. Щойно тоді ми можемо говорити про нормальні відносини та навчання і виховання.

Однак треба пам'ятати, що також і учителі та виховники потребують мати добре життя; тобто нормальні обставини для виконання своїх професійних завдань.

Так, як дітям треба дати нормальні обставини, їх створити — для нормального і правильного навчання та виховання, — так же і для учителів-виховників треба сприяти таким нормальним обставинам; словом — створити здорові обставини під кожним оглядом, як для дітей, так і для виховного персоналу.

наша хата

пишуть й читають

Всякі недомагання, відхилення чи збочення з правильного шляху, викликають забурення і нелад як між дітьми так і між учителями. Тому треба батькам подбати також і про забезпечення своїх учителів в українських школах. Людині і культурні відносини підсилюють степені науки дитини й степені видайности праці учителів-виховників. Це дуже важливі речі, і на це треба звертати належну увагу. Чому саме треба звертати таку окрему увагу в тому навчальному періоді?

В першу чергу тому, що хоч діти, це також люди, людське єство, — але вони не є ще дорослими і вимагають окремої опіки батьків та учителів-виховників на протязі їхнього життя дитячого віку та юначого аж до повного дозрівання та осягнення самостійного віку.

Кожний вік дитини вимагає окремої опіки й підмоги та асистії від батьків та від виховників: окремий підхід у часі до

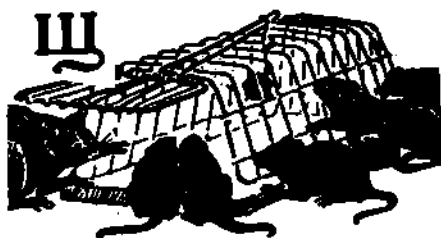

- то місто
гарне місто.

6-го року, окремий від 6 до 12 років, та окремий підхід у віці 13-18 років. За нормальних обставин у школі є порядок, що кожний рік має свою класу і до неї належить дана дитина. Але бувають і такі випадки, що не зважаючи на рік, деякі діти не є в тій "приписаній" класі; і тому як батьки так і учителі мусять і на це звернути увагу і бути, так би сказати, "вирозумілі" і на ті нерівності. Такі випадки, що рік не згоджується з класою, постають з різних причин: запізнення, невчасне вписання, недуга дитини чи ще щось таке, що спричинило опізнення року навчання даної дитини.

Добрий успіх дитини в школі нераз залежить також від доброго середовища, серед якого дана дитина живе вдома, з батьками, з ріднею. А також добрий успіх дитини у навчанні в школі, залежить від добрих відносин між її друзями в школі та з учителем, якого треба дитині таки послухати

**Не лізьте туди!
до лапки лєгко,
вийлізти
з неї трєдно**

та повинуватися його вказівкам. Без такої співпраці та нормального відношення між батьками, дитиною, школою, не буде доброго успіху, ані сатисфакції для заінтересованих сторін.

ПРАЦЯ дитини вдома повинна бути так уложена, щоб вона доповняла її навчання в школі. Батьки повинні дати можливість дитині і час на відпочинок, на забаву і розвагу та на навчання і на виконання всіх шкільних завдань, з якими дитина приходить зі школи додому. Уважні батьки напевно не забудуть поговорити з дитиною і про її домашні завдання; пригадати і przypomніувати, щоб дитина ані не забула, ані не відклалада "на завтра", те, що треба зробити сьогодні!

В ШКОЛІ дитина навчається і приготує себе до нових завдань, які стоять перед нею.

Учитель — унапрямолює те навчання, подає нові завдання та проводить дитину так, щоб вона здобула собі все те, що школа має їй дати; та,

Ніхто не висідає

*Кіло нашого
дону є став
Ми маємо
човен.*

щоб приготувати дитину якнайкраще до дорослого і самостійного життя.

ДИТИНА студіює, навчається, — а батьки та учителі-виховники, крім своїх виховних функцій, також мусять студіювати дитину, щоб її пізнати, їй допомогти та зрозуміти її добрі і від'ємні сторінки, успосіблення та, інколи й психічні переживання, нахили, від'ємності чи позитиви. Буває бо, що інколи дитина або чогось чи когось ненормально і не пропорційно боїться; або когось вважає неприхильним для себе; не слухає декого, що його треба послухати; не вважає і байдужніє там, де треба її уваги і чуйності; уникає товариства, не активна, напр., в іграх чи розвазі й т. п. На все те треба знайти причину і поправу. Такі і подібні схильності дитини, інколи вже можна запримічувати в дитячому садку.

ДИТЯЧИЙ САДОК — дуже важливий період для підготовки дитини до першої класи навчання в школі. Щасливі ті батьки та діти, що мають можливість перебувати в

З Зенко
З буде
козаком.

В варить обід.

доброму дитячому садку. В садку дитина переходить в своїм рості з віку немовлят до віку дитинства. Тут дитина потребує ще багато материнської любови, опіки і догляду.

В ПЕРШІЙ та другій класі дитина ще все ж є дуже молоденька духово та тілесно, але вона стає вже більш активною та інколи "непосидющою". Почуття дитини повинно бути узяти до уваги, але помірено, не дозволяти забагато, бо що забагато, то не здорове... Дитина має мати досить простору в дома і в школі, бо її розвиток в тому часі того дуже вимагає. Родинна теплота, усміх, радість, активність в розмові — це все на потребі дитини того віку. Навіть забавка грає тут важливу і позитивну роль у зрості і в вихованні та навіч дитини. А передусім доброго товариства — друзів у навчанні, у грі і забавах.

Третя і четверта класа для дитини в школі — це період, коли дитина вже не любить називати її

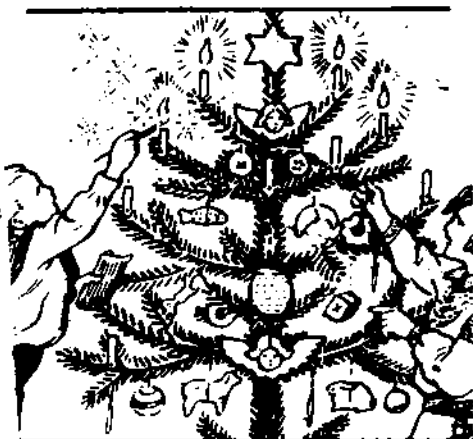
году́ють куря́тка

яке те
лоша́тко га́рне!

“маленькою” — вона вже “велика”. Хоч ще дуже молоденька, але вже усамотійнюється, і навіть учитель не мусить вже “нянчити” коло такої дитини. Дитина вже сама старається щось зробити таке, як воно має і повинно бути.

Але тепер дитина потребує від дорослих проводу і вказівок і то поважнішого змісту, — не лише в забавах. Засіб їхніх слів збагачується; їхня активність стає поширеною, дитина усупільнюється в поведінці та вислові. Дитина хоче, щоб на неї звертали увагу, щоб її і другі діти любили. Всяке неповодження під тим оглядом, дитину дуже болять. Не насміхайтесь в тому віці з дитини, ані не кліть собі з її праці, намагань чи невдач. Вона вже любить творити й оформлювати сама собі

Святий Вечір Ялинка

свій погляд на події і предмети та виробляє собі свою опінію. В тому часі формується її особовість. Але при тому не поминати і забав та ігор, бо вона вже любить навіть дещо драматизувати, ба й на сцену виступати з показом, з віршиком-декламацією, на представленні тощо. Все те ще є дещо обмежене, але дитина пробивається і зростає умово і фізично.

В п'ятій і шостій класі дитина виробляє для себе позицію - місце серед дітей своїх ровесників, і перед старшими. Зокрема хлопчики творять "свій" світ для себе. Їхні заінтересування стають дещо вже відмінні від дівчаток. Дбають інколи про зовнішність. Починають думати абстрактно; інтересуються людьми і речами та подіями. Зав'язують товариство-дружбу з своїми ровесниками.

Наслідуймо всі
Тараса Шевченка.
Любім Україну
і працюймо для неї
так, як це робив
Тарас Шевченко.

Але інколи між ними настають конфлікти. Тут треба доброго і талановитого учителя-педагога, щоб умів поєднати і унапрямувати те все, щоб всю енергію дитини спрямовувати в добре русло її життя, її науки й її виховання та росту; а ponadто духової заправи; при чому треба звертати увагу на національні сторінки, почуття, знання рідного минулого і сучасного свого народу, бо це є якраз достатня пора на ці питання, на які тепер треба чи не найбільше натискати. Очевидно, що сторінка національного почуття і свідомості, повинна переплітатися з наукою також і в попередніх клясах.

УЧИТЕЛЬ має багато зайнять з старшими учнями, і в залежності від його настанови, розуму та вправи й уваги, — він матиме багато також радості зі свого труду, бо діти того віку зміють вже оцінити вклад та поміч їхнього доброго учителя, якому, інколи віддають більше уваги та навіть прихильності, як рідним батькам.

ДІТИ Й УЧИТЕЛІ повинні враз не лише навчатися, але і зростати та радіти своїми спільними особами і вартостями. Вони спільно пізнають те нове, що школа дає дітям. Це є вартості речей, почувань, науки та осягів. А все разом творить велику будову молоді людини, молоді генерації.

Кожна дитина в школі записує нові сторінки свого життя; творить нове "куррікулум віте", яке виповняється в наслідок співпраці: родичів-церкви-школи і... найголовнішого — дитини.

Враз із дітьми зростає також весь їхній світ. Світ, який будують не лиш батьки, але й діти.

Це ж бо і найголовніше завдання школи — будувати новий світ дитини враз із нею, і для неї та для кращого суспільства взагалі. А засоби для цієї

будови є різні, враз із посібниками: олівець папір, глина, іграшка; чорнило і перо та прецизні інструменти. Оце все, що ми називаємо наукою і вихованням. А, як наслідок того виходить новий світ дитини; світ активний, живий, повний руху, росту, надій і перфектності, тієї повноти, що наступає в парі з дозріванням кожної дитини — людини!

В багатьох випадках батьки-учителі-виховники стимулюють все те, що ми називаємо навчанням і вихованням, — але також і самі діти своїм новим зацікавленням витворюють нові речі, інколи нові поняття, нові винаходи та нові погляди на світ і його сприймання. Це все — разом — поступ! Діється той поступ не лише за бажанням, наукою і стремлінням самої людини, — але діється це і за плянами самого Творця-Бога. Байдуже, чи людина те признає, чи відкидає Божу волю, яка діє від початку сотворення людини, — всеодно Божі пляни незмінні.

Дитина — людина має вроджене зацікавлення її оточенням та людськими відносинами відоцсті. Вона пізнає "не лише курку, але і її яйце". Дитину в школі пізнаємо краще по її праці, її навчанні та її поступі в науці в той спосіб, що можемо ми робити поміри, наскільки її інтелігенція у відповідному віці дорівнює людині дозрілого віку.

Ми кажемо, звичайно, що школа мусить йти в духом часу. Тобто навчання в школі має бути поступове й відповідати духові часу. Це правда, але і батьки повинні це розуміти і відповідно до того "духа часу" підготовляти своїх дітей також в колі релігійного оплища. Не можна в школі навчати та вимагати, а вдома те заперечувати, або невідповідно критикувати та понижувати ту науку (та ще в присутності дитини). Тоді акція викликуватиме не відповідну та не бажану реакцію в дітей:

Коли ми в дечому повторюємося, то робимо це свідомо на те, щоб підкреслити вагу цієї проблеми, того питання, яке порушуємо

Є незмінні і непорушні правди, які не завжди ми самі їх сприймаємо та над ними окремо застано-вляємося, але вони є і їх нам треба мати на увазі, якщо ми справді хочемо мати успіх із нашого виховання, з наших дітей і з нашої праці.

НАЙКРАЩИМ місцем основним доброго виховання є родинне вогнище. Дім, мати; батько та те, що вони дитині подадуть так би сказати, до вірування, до пізнання і до їхнього духового та фізичного росту. Ніхто, ніколи і ніде не заступить дитині доброї рідної матері та доброго, розумного і дбайливого батька. Це треба пам'ятати батькам та дітям по всі часи!

Щасливі ті діти, що мають добрих батьків, що мають і тих бабунь та дідусів, які вміють так гарно переказати казку, так гарно навчити зуміють неодну-дві пісеньки... Хай їх старечий голос навіть буде не мистецький, дрожащий, але він такий потрібний для дитини, як рибі чиста вода.

СПІВАЙТЕ своїм дітям часто. Розмовляйте з ними, наче з поважними особами, не відганяйте їх від себе з причини браку часу... хай вам ваша дитина ніколи не видається завадою... Знайдіть час дати відповідь на всі її питання. Розвивайте в неї добрі сторінки її поведінки та вдачі, — а водночасно виключайте все те, що не приносить добра; що шкідливе, не-етичне, не-чесне, не-гідне.

Якщо зародки виховання вашої дитини будуть правильні, — дитина буде зростати й виховуватися нормально та задовільно для батьків, для суспільства та для неї самої.

Не лише розповідь — казки, легенди, тощо, та

пісні, — але й часте читання книжок-казок впливає на дитину дуже позитивно, бо вона і слухає і бачить та бере участь в розповіді, чи в читанні казки, тощо, — яку треба місцями пояснити і поступати так, щоб дитина почувала сама; що вона там є, що бере участь, що то розповідається про те, що її інтересує, бо вона сама є в колі тих подій, осіб, тощо.

Так як час побуту дитини вдома, серед родини, має свій чар, свою красу і привабу, — так і час перебування дитини в школі — має також свою дуже додаткову сторінку в розвитку дитини. Треба все зробити, щоб школа була для дитини також місцем побажаним, привабливим і притягаючим, як і рідна хата, бо від того залежить майже весь успіх доброго навчання та розвитку дитини в школі. Нехіть вбиває всяку ініціативу та охоту до науки в кожній дитині. Тому треба подолати всяку нехіть, коли б така заіснувала в дитини у відношенні до школи, чи дому, чи будь якого предмету, тощо.

Побіч тих основних турбот за виховання та навчання нашої дитини вдома, в школі перед батьками стоїть отвором ще одно питання, а це національного виховання нашої дитини, яке є настільки важливе, настільки ми серед обставин нерідного оточення мусимо поставитись дуже поважно, дбайливо та послідовно:

Так як у релігійно-християнському вихованні помагає батькам Церква, яку батьки повинні спільно враз із дітьми по можності відвідувати та брати участь у Богослуженнях, — так у національному вихованні помагає батькам добра молодіжна установа. Понадто само життя помагає батькам у вихованні їхніх дітей, якщо батьки самі беруть участь в національних імпрезах, відчитках, рефератах, академіях, річницях, тощо. Не легковажте собі тих допоміжних середників виховання вашої дитини, бо вони є

необхідні тепер і в майбутньому.

Щоб ми не говорили, але, коли ми, як батьки, не матимемо певності, що наші діти **БУДУТЬ НАШИМИ, УКРАЇНСЬКИМИ** дітьми, — ми не сповнімо свого призначення, як батьки. Тож самі себе виразно запитаймо, чи наші діти будуть **НАШИМИ** тепер і назавжди? Чи наші старання, наші труди й головне, наше виховання, дасть нам і нашим дітям те запевнення, ту запоруку, що ми поступили гідно, як добрим батькам належить! Що ми свої діти так виховували, щоб їм належало майбутнє не лише матеріального порядку, але, головне, що ми дали своїм дітям таке тривале національне, духове, моральне і християнське виховання, на основі якого наші діти — це гідні нащадки нашого роду, — українського народу. Що це опирається не лише на нашої віри й наших бажанні, але на переконанні і тому фактажі, який дає запоруку добре сповненого батьківського, християнського та національного обов'язку супроти своїх дітей та своєї нації і всього суспільства серед якого ми живемо!

Хтось із читачів міг би запитати: як це все зобити? А наша відповідь така: Дав Бог діти, — мусите мати і на діти! Не жаліти ані часу, ані труду, ані сотика на їхнє виховання. Як так поступатимете, то ви сповніте своє завдання добрих батьків!

Правда можуть бути і такі випадки, чи винятки, що батьки все віддали від себе на виховання своїх дітей, а все ж вислід не такий, як сподівалися...

Причиною невдачі і відчуження дитини, чи відхід її на невластиві рейки національні, чи суспільні, — є: а). невідповідні та шкідливі впливи довкілля, товариства, чи навіть школи; б). непослідовне виховання та опіка й поміч батьків, в). злі навики самої дитини, які так закоренилися, що спричинили заламання віри, духа та відпорності й тимже результаст такий, що дитина стала "виродком". Хоч

такі випадки є рідкісні, але вони є, і з ними треба боротися якнайпослідовніше, вперто і так перемогати зло ще в зародку. Тож увага батьків і виховників є дуже потрібна завжди, на кожному місці.

РАДИМО: не піддаватися біді! Не піддаватися злим намовам і "порадам", які призводять до ще гіршого зла. Кожне зло має десь свій корінь лиха. Треба його відшукати і усунути, поки не запізно. Це відноситься не лише до лінивства дитини, але до всіх її поганих навиків, які, коли їх занедбати, — стають прикритими налогами, що приводять не лише до гріха, але можуть довести до повної втрати дитини! Це мементо! Затямте і бережіться злого та йому не потурайте!

Опіка над дітьми належить не лише до батьків, але це відноситься і до учителів та до виховників, головню в молодечих організаціях, установах, тощо. Скільки можна б було оминути сліз, нарікань та розчарувань і фактично втрат, коли б все було на своїм місці. Нераз діти пропадають з вини батьків, — інколи — з вини оточення, а ще інколи з вини тієї "долі", яка пхнула дитину — юнака, чи юначку в złе товариство. На жаль не маємо якоїсь установи виховної, яка б займалася виключно виховними проблемами, і несла б поміч батькам і дітям, головню тоді, коли наступить критична хвилина, — і такої підмоги потребують як батьки так діти.

Нераз буває так, що батьки пізнають свої промахи і своє недотягнення відносно виховання їхніх дітей, аж тоді, коли діти полідростають та стають тягарем для батьків, для оточення і для себе самих. Тоді нарікання вже не помагають...

Було б дуже бажане, щоб батькам помагали також і ті, головню, що самі мають відповідальність дбати про здоров'я і національний розвиток молоді, як: жіночі організації та організації молодечі. Вони почасти роблять це, але не вистарчально; за

мало, або запізно, або не охоплюють цілості. Як доказ маємо на увазі те, що багато молоді, поки ще в дитинстві та юнаками — то держаться і батьків і своїх молодечих організацій, — але, як підростуть, то розгублюються, відчужуються, десь наче зникають. Були — і... їх немає.

ДЕ ВАШІ ДІТИ? І на це питання треба кожному батькові дати відповідь. Як щось не так, то чому саме не так, як мало б бути? Чия вина? Чому діти повідчужувалися і від батьків і від своїх товариств? Де вони тепер? Тут потрібний дзвін тривоги. Направити те негайно, що ще направити дасться!

Окремої опіки для дітей треба тоді, коли вони дозрівають. Коли переходять пубертатцію. Дівчата в роках 12-16, а хлопці в роках 14-18*) Про цей період мусять пам'ятати батьки, учителі та виховники.

Праця дітей у школі мусить бути так дбайливо виконана, як це належить. Буває, що діти не радо виконують свої завдання в школі. А ще гірше вдома. Їхні завдання, як шкільні так і домашні недбалі, або зовсім не доладні. Треба перевірити чому це так? Може бути причина неувagi дитини, але може бути також причина неувagi батьків, чи й учителя. Може дитина щось не дочула, не добачила? Може, недомагає фізично і тут треба допомогти, а не догани.

Як батькам, так і учителям та виховникам треба знати, що:

а) дитина, щоб добре навчилася, чи слухала, — мусить почувати себе вповні свободі, без страху,

б) дитина повинна відчувати, що батьки — це її поміч, це саме й учителі. Значить, мусить бути довіра до батьків та до учителів. Якщо того не має, то дитина перестає вірити навіть своїм батькам, а тим більше учителям і виховникам.

*Г) Дікладніше про це гляди "Проблеми успішного виховання" того ж автора.

в) дитину треба так унормувати, щоб вона почувала довіря і любов до батьків і до виховників. Розвиток довіря в душі і в серці дитини, це найбільша передумова до повного навчання і доброго виховання.

г) дитина повинна відчувати добровільну повинність послуху і віддання авторитету як батькам, так своїм виховникам, учителям, тощо.

Якщо настане з будьякої причини помилка в дитині, то за ніяких обставин не карати її за це. Бо помилятися — це людське. Лише за впертий непослух, можна примінювати легкий натиск і то порядку радше морального, як фізичного. Дитина мусить відчувати і вірити, що супроти неї відома і в школі поспівають справедливо і гідно. Це буде. Дати дитині можливість гуртуватися враз з іншими ровесниками, які спільно будують себе в навчанні та в забаві й розривках. Дайте можливість дитині мати й свої "таємниці", свої "секрети", бо і це потрібно для її повного формування. Дайте можливість дитині радіти своїм успіхом і мати віру в себе навіть тоді, коли треба щось направити і зробити ще краще! За ніяких обставин не зневірюйте дитини і не перескаджайте їй у навчанні, чи навіть в забаві і відпочинку. На все треба своєї пори. Вислуховуйте дитину, як вона висловлює свої власні думки і погляди на справи, чи питання, навіть тоді, коли ті думки вам видаються неправильні. Можете їхправляти, але розумно і не відразу та не насильно заперечливо. Знайдіть добрий такт і пору направити те, що направити треба. Дайте дитині можливість мати свій вибір у речах, що відносяться до неї. Беріть участь у розмові з дітьми навіть на поважні теми, якщо такі вив'язуються. Не виказуйте насильно своєї "мудрості" і не накидайте насильно свої бажання дитині. Знайдіть розумні і спокійні аргументи. Не понаймайте

те своєї дитини ніколи і ніде. Але завжди будьте справедливі, навіть тоді, як це дитині не подобається. Давайте дитині можливість виявити свої таланти не лише до науки в школі, але і в інших споріднених нахилах: до танців, до гри на інструментах, до співу, до артистичних чинностей і тп.

ЛИШЕ ТОДІ, як ви використаєте всі ті і інші ^{таланти} — ви можете бути, майже певними, що ваша дитина буде понятлива, активна; гідна довіря і вашої уваги. Вона напевно незабаром братиме участь також і в чинностях дорослих людей, бо і вона підростає та хоче бути "великою", а головне, самостійною, бо це прикмета всіх здорово вирошчених і вихованих дітей-юначок.

Нехай діти стають "героями" в своїй уяві та бажанні, бо це їм не пошкодить. Добра уява це теж корисне для розвитку дитини-юнака. Так твориться поступ у науці й вихованні нового покоління у наших модерні часи. Пригода і наука, розум і уява, а все на добро росту дитини.

БАГАТО Є ПОБІЧНИХ питань про добре виховання та видержання в добрім до кінця. Ми маємо так багато недругів у національному відношенні, що кожному з нас треба мати бистрий розум та спостережливість, щоб відрізнити пораду від "поради", доброзичливість, від злого наміру.

Так багато є випадків, що дехто з наших батьків піддається таким напештам та "порадам", щодо виховання, головню національного виховання та потреби задержати своїх дітей як україномовними так і національно свідомими бодай до тієї степснї, щоб вони були двомовними та вміли самі себе віднайти на кожному місці. Щоб не було потреби їх другому, чужому, поучувати, хто вони, і чії діти, яких батьків...

Лише наші національні вороги та недруги впливають на деяких батьків у тому змислі, щоб послабити їх сторожкість відносно національного виховання та потреби зберегти їх, як дітей двомовних. Вони, ті недруги, кажуть, що то все одно, — що тут Америка, чи Канада, — що дітям треба англійської мови, і це їм вистарчає... що їх не потрібно мучити ще іншими мовами, тощо... А все те на нашу згубу! Тож будьмо уважними до таких сатанських порад, хоч би вони виходили з уст ангельських, бо вони підшиті дияволом!

СВІТ, у якому зростають наші діти, не завжди є нам сприятливим, бо напр. скільки ж то ми самі та наші діти наслухаються та навіть то тут, то там, прочитують, якто наші предки, мовляв, шкодили то тим, то цим, — як то напр. мордували то поляків, то москалів, то жидів... і тд. Аж дивно, що вороги наші такі нахабні, безстыдні та й до того всього брехливі!

Ми і наші діти — мусимо протиставитись тим нашептам, тим писанням та тій лжі, що її сіють проти нас наші сусіди й недруги, або укриті вороги нашого національного відродження і волі.

Щоб успішно тому протиставитись, ми самі і наші діти мусять бути так виховані, щоб не потребували соромитися своєї нації і її минулого, бо воно, те наше минуле є чесне, гідне, величне, справедливе та довіря — гідне! Ми ним мусимо пишатися, бо маємо чим, а не соромитися! Хай вороги соромляться своєї нахабності, насилля та брехні й того злочину, якого допускаються над нашою нацією, в Україні і поза її межами!

Ми, як батьки, мусимо будувати наші діти сильними фізично та духово, тим більше, що ми до того маємо всі дані! Наші, українські діти не є уніполі-

жені природою, але навпаки, — вони мають всі дані духовно не лиш дорівнювати, але й перевищувати всіх інших дітей з їхнього, неукраїнського оточення. Тому: виховуймо, навчаймо, зростаймо своїх квітів-дітей, щоб наблизитися разом до досягнення нашої мети: до успішного завершення нової української людини; людини вільної, розумної та благородної і свідомої свого національного Я.

Хай наш дім і школа формують наших дітей так, щоб вони знали і розуміли, що їм треба робити, як їм треба обороняти гідність і добро своє і свого народу тепер і на майбутнє.

Увага батьків і виховників до дітей має бути настільки правильна та добра; послідовна і всестороння, — щоб діти самі виявляли зацікавлення до життя та до міжсусільних відносин. Очевидно, що між батьками та виховниками повинна бути узгоджена мета виховання дітей. Але інколи буває і таке, що мета і завдання чужої школи не завжди вповні покривається з завданням і ціллю батьків і самих дітей.

А це тому, що ми тут говоримо про дітей і батьків українських, — тоді, коли школа буває неукраїнською... Звідси випливають інколи й ті непогодження й нетотожності щодо виховних кінцевих цілей.

Так, як учителі в школі несуть відповідальність за вичерпання програми навчання у школі у відповідних клясах, — так і батьки мають ще більше відповідальностей, бо тут ідеться партитулярно про долю їхньої власної дитини і її майбутнє, яке має бути, крім усіх даних, що визначають з навчання в школі, — ще й українське, національне. А те мусять дати їм батьки, українська школа та українське оточення, з молодечими організаціями та церквою включно.

Оце є така точка нашого погляду на дитину і школу, на батьків і виховників і на майбутнє нашого покоління.

Мабуть багато недоліків постає з провини самих таки старших "батьків народу", бо бувають випадки, що те старше наше покоління так загніздилося то тут, то там, що годі їм самим зрозуміти, що настав час просувати та допускати і нові молодечі сили, які мають продовжувати працю по наших установах, організаціях і інституціях. Не ждати, аж на смерть старців, бо тоді не завжди така раптова зміна дається без шкоди перевести в життя. А понадто, молодь це бачить і відчуває, що її місце також має бути серед провідних верств того народу, для якого інтересу її виховують.

В більшості наші батьки, це продукт воєнний, або ^{по}воєнний. І не всі вони самі зазнали благ нормального життя, науки і виховання. Але вже востає і нове покоління, народжене на новім поселенні. Ті діти вже поступенно і самі стають батьками і вони мають перебирати також працю і відповідальність від своїх попередників, а не аж тоді, коли постаріються...

Не добачати тієї аномалії, і даліше відстоювати думку, що наша молодь ще "за молода", і має ще "час" "пхатися" на провідні місця, — це й непорочно і несправедливо, а що більше шкідливо.

Навчання і виховання, тобто діти і школа -- посуваються з року на рік, майже перманентно. Тут не може бути ані перерви, ані застою, ані відкладання на "пізніше". Ми всі разом РОСТЕМО з часом, з новими та старими проблемами, з акціями та реакціями самого життя.

Ми маємо і матимемо проблеми і різні ділеми відносно виховання нашої ^{мо}молоді в національнім дусі так довго, як довго існує тут, на своїй, а фактично,

на чужий, бо прибраній землі. Ту свідомість також мусимо плекати і на ті обставини пам'ятати так довго, як довго вони існуватимуть. Мусимо робити це тому, щоб ЖИТИ! Інакше, ми розпливемося в "чужому морі", а того не мусить статися, — і не станеться, так довго, як довго ми самі дбатимемо про наше національне майбутнє на прибраній землі, де також хочемо жити, життям повним: духовним, фізичним, культурним, християнським і національним!

Якщо ми про це забудемо, то можемо собі сказати вже тепер: О, Єрусалиме, коли про тебе забуду, то хай язик мій приросте до піднебіння мого!...

Ця вільна перефрази з Св. Письма хай і для нас буде тим мemento. Коли хочемо вільного Києва, — го він буде напевно, але для того треба народжуватися, жити, навчатися, працювати та боротися і здобувати. Здобудемо! Бо: "Лині боротись, — значить жити!"

Це ті фактори, які заведуть нас до обіцяної землі наших предків.

МУСИМО БУТИ АКТИВНИМИ!

Всякий застій — це початок не лише невдачі, але й ледачіння і сумерку. Коли говоримо про активність, то тут розуміємо не лише працю фізичну, чи умову, але тут ходить нам передусім про активність на полі нашого національного розвитку, який мусить поширюватися, а не звужуватися. Бо звужуватися, уже немає куди... Ми мусимо простувати вперед. Мусимо ставати батьками, мусимо мати дітей, багато дітей, — мусимо їх виховувати, — виховувати якнайкраще і найуспішніше під кожним оглядом, а також під оглядом національним. Мусимо зростати з своїм посіданням також матеріяльного і духового порядку, бо це наказ не лише нашої честі, але konieczність, що впливає з бути, чи не бути?

А ми МУСИМО БУТИ! МИ БУДЕМО ЖИТИ! Лиш праці, лиш труду, лиш науки і боротьби:..., а в нас поле для тих активностей дуже велике та широке. Ми тут говоримо про "мусимо", а не лише про "треба". Бо є деяка різниця між одним, а другим. Мусимо, значить мусимо зробити всі так, що є на благо нас, наших дітей та нашої нації. Це конечність. Кожна наша молода людина, юнак-юначка, це великий потенціяльний наш національний здобуток тільки тоді, якщо той юнак-юначка є добре вишколений, вивчений, виховані та фізично, духово, морально і національно загартовані до несення і продовжування та зросту нашої національної душі на кожному місці нашого поселення.

Хай кожна праця, кожний станок, що його очолює українська людина, — буде опором і місцем дії свідомої людини. Хай ми степенуємо кожного разу все вище і вище. Хай кожна людина приносить свідомо працю, труд користь і жертву для поширення і закріплення нашої правди, Української Правди в світі. До такого виховання ми мусимо стреміти тепер і завжди. Перед нами те світле майбутнє буде не лише майоріти, але воно стане фактом, дійсністю, і наш труд буде благословенний Богом.

Ми, як нація, будемо кожночасно підноситися все вище і вище на кожному місці, на кожній ділянці нашого всебічного росту, життя, праці і змагу. Ми здобудемо не лише станки власної праці, але й здобудемо визначне місце і пошану серед других народів, які таки навчаться правильно вимовляти і розуміти не лише наше національне Ім'я, але й сприйматимуть нашу національну Правду.

Хай наші діти творять здорове суспільство, серед якого живуть, щоб їх поведінка і їхні діла говорили за них голосно, гідно, справедливо.

Наше писання може видаватися на "голословіє". — однак ми подали багато даних, як, коли і де тре-

ба робити, щоб було добре для нас і наших нащадків. Подаємо приклади з життя, оперті на доказах, і лише від самих батьків залежить наскільки вони те сприйматимуть та поступатимуть так, щоб вислід виховання їхніх дітей був можливо найкращий.

ЯК ПРАКТИЧНО ПОМОГТИ ДІТЯМ У НАВЧАННІ:

а) вдома, б) в школі

Можна б багато говорити та писати, але головне, щоб те взяти до відома і витягнути з того практичні користі. Тож ми на цім місці йдемо на зустріч нашим батькам і вказуємо, як найкраще допомогти дітям у навчанні та вихованні у нашій родинній атмосфері, — вдома

Перше. Батьки від народження своєї дитини повинні б мати самі ту необхідну свідомість, що вони породили і мають (мусять!) тепер зростати та кормити й виховувати ту дитину, якнайкраще і найуспішніше під кожним оглядом. Спершу тут йдеться про ЗДОРОВ'Я дитини. Отже два роки — це переважно дбання про фізичний розвиток немовляти. Після двох років — до шести включно — вже батьки повинні б змагати і допомагати дитині в її душовому рості, бо дитина від двох років і далі — вже починає не лише сама говорити, але й розуміти децю та спостерігати. Вона починає самостійно ходити, забавлятися і сама до себе щось говорити; спочатку ті слова будуть маловиразні й не дуже зрозумілі, значить неартикульовані, але де-далі, дитина буде вимовляти слова повні, виразніше і сама вже буде собі за нами повторювати та складати слова і творити з них речення.

Враз із усміхом дитини, в неї зароджується бажання, пізнати, звернути на себе увагу матері усміхом, а як те не pomoже, то й криком-плачем, тощо. На все треба батькам прикладатися та брати участь й, допомогти дитині в розумінні і вислові. Дуже по-

радно є вже на другому році життя дитини оповіда-
ти їй спочатку простенькі розповіді, казки, тощо.
А від третього року життя такі частіше такі байоч-
ки розповідати та навіть прочитувати. ПОМОГТИ
дитині брати оліресь у руки і хай собі сама пише,
малює, о, д, и, е, і т.п., так довго аж з того вийде такий
гарне о, д, и, е, — а далі — мама, тато, пити, гаму,
гак, ляля, мила тату, мамо, і так даліше та більше,
аж з того востанє склад речення, яке вже на четвер-
тому році дитина може сама пов'язувати та злучи-
ти; тато і мама, песик і котик; молоко, вода, сам,
сама, я сам, я сама: хочу, маю, даю; бо на четвер-
тому році добре фізично вихована дитина вже є в
спроможі багато дечого сама сказати і навіть напи-
сати та і прочитати та порахувати: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9,
10, і навіть більше. Попробуйте батьки, і перекона-
єтесь, що так буде.

Дуже порадно, коли в родині є бабуня, та де-
дусь, бо й вони можуть допомогти своїм унучкам зро-
стати в розумі на хвалу Божу й на радість батькам.
Добра бабуня завжди знайде час, ніколи скоріше,
як мати, і своїм унучкам може розповідати казку,
з казкою, — що дня щось нового, або можна й на-
ру днів те саме, аж побачимо, що дитина хоче щось
нового, нічого. Вона сама упіймється за гарною ка-
зкою, лише не відганяймо її. Маймо на те час!

Свідомі батьки ніколи не будуть жалити на при-
дбання для дитини — дітей їх власної бібліотечки,
яка повинна складатися з гарних, коротеньких по-
можностей: кольорових казок-розповідей, пісенок і
т.п. Зробіть місце в хаті на невеличку шафку для ка-
зок — книжок ваших дітей! Це перша передумова
доброго успіху виховання і навчання вашої дитини!
Не занебгайте того!

Використайте бібліотеку ваших дітей в повні
Бабуні, дідусі — і ви допоможіть виховувати та на-
вчати й зростати ваших унуків. Ви, ніколи краще з

того завдання вив яжетеся, як мати-батько, бо має досвід і більше часу. А матері-батьки, хай зроблять для себе плян денного порядку, що вони повинні б зробити, крім щоденної праці вдома, — для поступу у навчанні йньої дитини. Треба сказати конечно одну-дві казочки дітям. Як більше, то перчитати їм і показати на дії в казці — на ілюстрації. Хай дитина розвивається умово і зростає також у своїй уяві. Це будє дитину!

ЯКЩО ви вже маєте в себе дитячу бібліотечку, то розбудуйте її новими закупками-придбаннями. Все мусить зростати, — бібліотечка також! Все робити так, щоб у часі посилення дитини до садочку, — вона вже зміла щось і пані-учительці в садочку розповісти, що вона знає; які казки, які книжечки має. Хто їй розповідає та читає, бабуня, дідусь; ма-ти, чи батько? Лише так ваша дитина буде мати добрий поступ у садочку, а пізніше і в школі.

В садочку вона буде не лише забавлятися в гурті товаришок-товаришів, — але там буде і рисувати сама та може, й малувати, і дещо писати...

От воно, як гарно для неї буде в садочку. А яка гарна і добра там є учителька. Як вона гарно співає по українськи з дітьми, аж мило! Те все вам, батькам — розповідь ваша дитина, як повернеться з садочка додому. А, може бувати і так, що ваша дитина там щось собі не сподобає... Може вона там і заплаче гіркими дитячими сльозами, бо там не має її мам, ані її братчика, ні сестрички... І бабці не має там... Там чужі для неї діти; всі щось говорять, бавляться, і навіть раз пані учителька кричала... — Я там не хочу бути!... скаже вам дитина... І ви, як мати, можливо будете затурбовані... А, може і на декого будете сердитися, та нарікати... бо буде видаватися, що то всі погані, несправедливі, лише ваша дитина добра і гарна і чемна і мила і послухна... А, так воно може є, а, може і не є... Тож батьки, —

будьте терпеливими і по́трошки при звича́йтеся са́мі та і ва́ші діти при звича́ються і до садочка і до па́ні учите́льки, і до всіх дітей, — всього їхнього ново́го товари́ства, яке чим да́лі — бу́де і для ва́шої ди́тини ми́ле, га́рне і та́м ва́ша ди́тина бу́де при звика́ти та наві́ть де́що пі́зніше, са́ма бу́де при́готовля́тися ра́нком до садочка...

Ли́ше одна́ при́гадка і пе́ресторо́га для ба́тьків: коли́ б та́к ста́лося, що ва́ша ди́тина споча́тку бу́де не́вдово́лена са́дочком, і ти́м, що та́м діе́ться, — ви ні́коли не дозвो́льте со́бі са́мим на́рікати на са́дочок та на учите́лку, та ще пе́ред своєю́ ди́тиною. Не зро́біть то́го ні́коли, бо ви, замі́сть помага́ти в на́вча́нні та в ви́хованні ва́шої ди́тини, — почне́те не́свідо́мо шко́дити са́мі со́бі, ва́шій ди́тині і дру́гим!

Го́ловне: зна́йдіть ча́с на ви́ховання́ на́вча́ння ва́ших ді́тей! Зна́йдіть і по́трі́бний со́тик на кни́жки, на ігра́шки, бо й то́го тре́ба для ва́шої ди́тини. Не бу́дьте до ті́єї сте́пені "ви́раховани́ми", що ва́м усе бу́де зда́ватися, що то́ не тре́ба, ані кни́жки, ані ігра́шки, бо то́ ди́тина по́рве, чи по́ломить... Та́к, вона́ мо́же по́рвати й по́ломити, бо це та́кож но́рмальне. Але́ при́ то́му ди́тина зрос́тає, пі́знає, що до́бре що́ зле, та на́вча́ється!

Та́кож за ні́яких обста́вин не скажі́ть ди́тині, що вона́ "ду́рна", нега́рна, по́гана, чи що́сь в то́му ро́ді. Я́кщо до́пустите́ся ті́єї сла́бості, то́ не ди́тина бу́де "ду́рна", але́ ви са́мі і то́ вдеся́теро бі́льше!

Вся́кі скра́йно́сті шкідли́ві! То́ж не ро́зчу́люйте се́бе надмі́рно ва́шою ди́тиною, або́ її у́спіха́ми кра́сою, до́бродою, му́дрістю... Не пе́рехва́люйте надмі́рно своєї́ ди́тини, та і не обмовля́йте, по́суджу́йте дру́гих ді́тей та ще за при́сутно́сті ва́шої ди́тини. Бу́дьте са́мі спра́ведливими, і що́йно то́ді вимага́йте спра́ведли́вості й від дру́гих.

Не соромтеся ранком і в вечері помогти вашій дитині спільно з вами провести коротеньку розмову з Богом: відмовте і поясніть дитині її відомості, що самі знаєте дуже приступно, щоб дитина ваша привикала та відчувала потребу Бозі подякувати за все добре, та просити всього доброго при допомозі коротенької молитви. Хоч би "Отченаш". Моліться спільно! Ви спільно найдовше проживете на радість усім.

Так ви проводитимете дні ваші і вашої дитини від народження аж до того радісного вступу вашої дитини до садочку. Та далі, на протязі навчального року в садочку будете помагати дитині так, як тут вказано на те, щоб ви самі і вся ваша родина переконалися, що так робити треба тому, бо це найкращий спосіб, успішний спосіб, виховання та навчання ваших дітей. Про те ви самі переконаєтесь і будете щасливі, бо всі труди оплатяться сторицею, — на славу вам та на ганьбу всім недбалим!

БАТЬКИ! Якщо хочете, щоб ваша дитина досягнула "царство розуму" — ви мусите подбати, щоб ваша дитина читала, і то багато читала вже від малку; вже від часу навчання в першій класі народної школи! Щоб вона не переставала читати так довго, як навчається і як дозріває, бо без такої послідовності, дитина, ні юнак, ні вже доросла, — не пірне в те "царство розуму", а буде блукати "між небом і землею".

Батько-мати, можуть йти відповісти: — Наші діти читають... Тож вони ходять до школи і навчаються... А ми відповімо: — Це гарно, і правдиво. Але не вповні. Школа дає науку, яку в ній приписує програма. Не всяка програма охоплює все те, що нашій дитині, українській дитині, треба, і то треба конче знати. Тож наші діти мусять читати, — багато читати також по українськи. Без читання, без живої і частої розмови, бодай відомо з батьками, без

співу по українськи, без участі в молодечих організаціях, церкві, концерті, українському товаристві — наша молодь буде губитися чимраз більше.

Кожний батько-мати мають обов'язок помагати дітям навіть тоді, коли вони вже навчаються в школі. Час навчання в школі забирає поважну кількість годин дня, — і те навчання відбувається переважно на мові не українській, — тому дитина мусить поза школою розмовляти, читати та навіть співати по українськи, якщо батьки хочуть поступити так, щоб їхня дитина не забула ні української мови, ні не страшила духа та не забула своїх рідних батьків і своєї нації. . . Є, отже, над чим подумати! Є до чого змагати та є що направляти! А, думати треба! Змагати треба та треба направити те, що ми ВЖЕ втратили. Таку РЕВІНДИКАЦІЮ мусимо перевести всі: батьки, наші організації, наша Церква — Православна й Католицька та наші всі установи, яким доля і майбутнє не лише одиниць, але всієї нашої української спільноти є на совісті, на умі й на серці!

Ми здобудемо, вдержимо і переможемо лише тоді, якщо ВСІ будемо тягнути в той "гуж" і змагатимемо, діятимемо та боротимемося за наше національне обличчя і за наше майбутнє, як цілості. Байдужість батьків до національного виховання дітей — це кардинальний гріх ч. 1. Зanedбання громади, як організованої одиниці, — яка недоглянула за своїм щоденними зайняттями того, що злочин виводить нам коня зі стаїни, — це головний гріх ч. 2.

Тим "злочинем" був і в час, який працює не в нашу користь. Ми багато вже втратили своїх дітей, бо вони "розплилися" в чужому морю. . ., лише де-не-де сліди по них осталися. Тож ми мусимо йти та знайти їх, і повернути знову на правильний шлях, котрим могли б зайти знову до своєї хати, а не в чуже комірство.

Шукати оправдання на свої недотятнення та промахи виховного характеру, — це навіть не втеча, але радше ховання голови в пісок. Ту провину ми всі знаємо і всі, до певної міри, відповідаємо перед маєм-статом Божим і перед своєю нацією, а також перед своїми власними дітьми. Вони, колись нам пригадають нашу помилку та наше недотятнення, але це вже може бути трохи запізно. Тож навчаймося. Навчаймо наших дітей в школі і вдома!

Яку ж поміч мають батьки давати своїм дітям тоді, як вони вже ходять до школи?

Відповідаємо: а) допильнувати чи діти справді правильно відвідують школу і навчання, б) чи вивчаються добре зі своїх шкільних та домашніх завдань? Якщо — ні, — то допомогти їм, порадити, провірити, в) знати поведінку дитини вдома і в школі та поза нею; щоб дитина не ходила "поза" школу, щоб не попала в потане і шкідливе товариство, і щоб не занедбала власного здоров'я. Пам'ятати: "В здоровому тілі — здоровий дух!" г) часто говорити-розмовляти з дітьми вдома по українському, по-ба-ти про побічні зайняття: спів, музика, деклямація, тощо. Все на потребу нашої дитини.

Коли ж дитина прочитає бодай одну — дві книжки на місяць, але не менше, — то вона буде українською в розмові і в душі, не лише до 12-14 року, але й після тих років та вмітиме передати ту мову і духа своїм нащадкам.

Нам, як нації притаманна непослідовність. З цією хвилю ми ВСІ мусимо боротися і перемагати. Якщо поборемо непослідовність, то ми поставимо поважну і тривалу підвалину під будову вільної хати, вільного українського суспільства, якому воля і незалежність належить вже давно-давно! Ми її ще не досягнули, бо не виховали нового такого покоління, яке сказало б: ГОДІ! Ми мусимо бути вільними

так, як і інші великі народи. Щоб до того прийти, — ми, як батьки, мусимо дати здоровий початок, бодай тепер. На ніщо не запізно. Ще не пізно є й для врятування нашої молоді від асиміляції, від затрати і національної заглади. Лише своїми вчинками, своєю послідовністю, впевненістю та працею і боротьбою, дамо доказ, що ми справді ступаємо на новий шлях, який веде до кращих днів нас самих і наших дітей.

Ми нічого не закидуємо нашим батькам, — хіба самим собі, — бо це були помилки і недотягнення, які треба спільними силами направляти і почати вже здобувати, а не затрачувати!

Можемо лише собі побажати, щоб всі наші організації і установи, як молодечі, так і ті, що мають, здавалося б інші завдання, більші, — бодай тепер ставали на прю і почали відразу, без ніяких "але", — прикладати більше уваги нашим дітям. Помагати треба батькам, дітям і самим собі.

Питання: як ту поміч почати і як її найкраще переводити? Відповідь: а) присвячувати більше уваги в пресі нашим виховним справам ПРАКТИЧНО, тобто подавати практичні вказівки, б) молодечі установи: Пласт, СУМ, ОДУМ і ін., від зараз творитимуть гуртки молоді для читання українських книжок, а старші будуть їм помагати розуміти прочитане, відповідними дискусіями, які можна так спрямовувати, що все прочитане і продискутоване, оставатиметься у душах молоді, бо це все буде спрямоване так практично і доступно, що діти-молодь самі будуть змагатися за досягнення доброго висліді. Добрі висліди нагороджувати!

Таку, і подібну кампанію, поведуть також і інші організації, з жіночими включно (Союз Українок, Організації Жінок ООЧСУ, Організації Жінок ОДВУ — Золотого Хреста та інші), а все на добру ціль, яку ми досягнемо і молодь нашу врятуємо. Не лише молодь, але врятуємо самі себе, наше ім'я і наше місце в вільному світі!

Знаємо, що знайдуться такі, що казатимуть: От воно як. Ми маємо займатися "народництвом"... це вже минуло. Це ті часи... А ми відповімо: для нас тут, а головне на Рідних Землях, теперішні часи такі, або ще гірші, як бували за часів "хлопоманів"... Ворог наступає, а ми мусимо протиставитися всіма фібрами нашої національної душі.

Якщо з того приводу наші установи матимуть менше засідань, а більше практичної творчої праці, то на тім ми всі скористаємо, а нічого не втратимо: ні на політиці, ні на авторитетах. Ми скористаємо, бо ми о ж и в е м о і діятимемо активніше, з кращим вислідом і найкращими наслідками на майбутнє!

Менше критики, а більше праці, боротьби і змагу, який нас згуртує і кожний день приносить нам те, що самі здобудемо.

На потребу: зорганізувати конечно театр. Може бути народний, з початку без великих атракцій і амбіцій на високе мистецтво, але зорганізувати на те, щоб наші діти мали можливість поглянути, почути в рідній мові українській хоч би гумореску, хоч би народну п'єсу, не конче у високім мистецькім вики́нченні. Це не буде "регрес", але такий прогрес, на який ми тепер здобудемося. Буде сто разів краще, коли б навіть наші молодечі організації Пласт, СУМ, ОДУМ, мали по своїх скупченнях театральні гуртки і давали пару вистав на рік для своїх дітей, батьків, старших і молодших, — ніж те, що ми нічого тепер не маємо. Пригадується одна критика одного українського театру (в Нью Йорку); доти критикували і домагалися "високого мистецтва" поки не зневірили тих працівників театального нашого мистецтва, — і в результаті — нема нічого! Тож творім з малого, — досягаймо більшого, а мистецтво прийде, як вислід нашого труду.

Не допускаймо до того, щоб ми що року творили, якусь нову організацію, яка нам не може допомогти, хоч би тому, бо ми маємо дуже багато установ і організацій, але замало праці, гуду і тієї наснаги, без якої годі будь-що доброго зробити.

Ми і жертвенні і працьовиті, але не послідовні. Якимось нам не щастить змінити свою долю на краще. А це тому, що само ніщо не станеться, без нашої участі, нашого фізичного, умового та духового вкладу. Хай же той вклад буде доцільний і poplatний на майбутнє, хоч би тепер він виглядав на мало потрібну справу...

Тож ми всі: батьки, діти, старші і молодші, — науковці і робітники, жінки та чоловіки, поведім живу кампанію за найкраще виховання нашої молоді! Поможім це зробити батькам та і самі до того спричиняймося! Вся наша преса, всякі комунікаційні середники, що доходять до розуму і серця нашого народу, — хай приложуть максимум старань до того, щоб ми могли наглядно побачити, що майбутнє нашого народу запевнене, бо наші діти ростуть і навчаються на те, щоб поповнювати ряди своїх батьків, і працюватимуть для визволення нашої Батьківщини ще краще і успішніше від своїх попередників аж до часу повного визволення.

Проминуло чверть століття від часу перших причалів масового припливу нашої нової політичної еміграції до Америки та Канади й інших країн Південної Америки з Австралією включно. І ми багато зробили, бо тут і там осілися, та створили певні умовини життя для тих, що приїхали, але ми не забезпечили приросту на майбутнє для нас самих та наших нащадків. Те, що ми маємо так би сказати центральні установи та організації, комітети, ради, шкільні й інші та-наукові установи, — та все ж таки ми не охопили всіх ділянок нашого життя, головне, коли

ходить про те майбутнє, якого ми ніяк не забезпечили, а навпаки — ми розстратили багато нашої молоді і погубили її на протязі того часу дуже багато. Можна б провести точніші дані, але це нам не допоможе! Нам допоможе лише праця і направа того, що втрачене, та відвоювання втраченого. Це дасться зробити і забезпечити тяглість нашої дії навіть поза рідними землями. Кожна одиниця нам усім мусить бути дорога і її ми мусимо задержати в рядах того народу, з якого вона вийшла. Ми не знаємо, як довго нам прийдеться ще жити, змагатися та працювати поза рідними землями, але ми мусимо бути того свідомі, що можливо наш національний, науковий, творчий і життєдайний елемент буде дуже потрібний, а може й необхідний до будови нового Вільного Храму нашої нації на Рідних Землях. Це мemento нає мусить держати в постійній готовості, дії, в рості, змагуг та перманентній боротьбі за те завтра нас і наших нащадків, якого ми не сміємо розгубити по чужих чужинах.

Ми з дня на день клопоталися про політичні й громадські й культурні наші чинності тут і там, але ми ніде не створили того, що тепер серед обставин нашого побуту, — найбільше на потребу. Ми занебали виховання молоді у такому дусі національному, який міг би їх задержати при українстві в мові, культурі й свідомості на всі часи, тобто на майбутнє, яке гряде. Ми відходимо, і відійдемо на крає світи; остануться нові покоління на нашому місці. І саме ті нові покоління треба так приготувати, щоб вони переможно довели шляхетні національні почини нашого народу до повного успіху, — а не розтратили й те, що є, та й самі розгубилися і пропали для свого народу. Тому то наше завдання таке наповг гливе, пильне, та конечне, і його ми мусимо виконати і нашу молодь задержати в мові, слові і ділі при українстві.

Ми ніщо не втратимо, ~~як~~ більше працюватимемо над вихованням нашої молоді, лише скористаємо ми, наші діти й наша нація цілому!

Дехто скаже: "так зле ще не є, — ми маємо і школи, і молодечі організації і церкви і НТШ і УВАН і багато того, що інші не мають, — і ми робимо, що можемо". . . А ми відповімо: це правда, — ми багато маємо, багато робимо, що можемо. Але ми можемо і мусимо зробити більше!

Бо вже тепер бачимо, що наша молодь полідростала і перестає навіть читати по українськи, — перестає інтересуватися навіть тими молодечими організаціями, які її нещодавно вели і виховували, і де та молодь побувала довше, чи коротше, — а все ж за мало, бо та молодь таки розходиться і відчужується все більше і більше. Якщо ми того всього ще не бачимо виразно сьогодні, то побачимо виразніше завтра, але це вже буде запізно. Не допустимо до того запізнення!

Замало говорити "лицем до молоді", — треба ту молодь мати побіч себе, бо замало показати лице, і поріг. . . , яким вона виходить геть з рідної хати. Треба її вводити широкою брамою до гурту, до організованого нашого життя; давати їй місце для продовжування праці, тієї праці, яку досі батьки вели, а не біткатися та водночасно відлихати ту молодь поза пороги рідних установ. Практично показується, що не маємо АНІ ОДНОЇ УСТАНОВИ, де в провіді була б та молодь! А ми ж закликаємо самі себе "лицем до молоді". І що з того, як практично ми ніде її не допускаємо до праці і співпраці і співдії та співвідповідальності!

Такі відносини є ненормальні, небажані ба, навіть шкідливі. Це і є та головна причина, чому молодь шукає інших брам входу, який веде чимдалі від рідної хати.

Шануймо батьків! Так і треба! Але шануймо і мо: їдь! Хай не будується відчуження і пропасть, але наближення. Щоб батьки знали, що без молоді, їхні дні почислені. Щоб молодь знала, що без батьків їхні дні не будуть такі світлі і погідні, як з батьками. Що все те, що батьки створили і творять, — це вони — їхні діти мають і мусять далі вести, добудовувати, ушляхетнювати й завершувати! Така співпраця і таке спільне виrozumіння та здорові амбіції мусять нас усіх будувати, а не розсувати поза борти човна, у я-кім ми всі знаходимося тепер.

Чи ж треба ще притадувати, що наш найбільший і жорстокий ворог — Москва — також уперто і послідовно діє на пристіплення нашої заглади і винищення та повної нігіляції навіть і поза межами України. Він боїться нашого росту, нашої сили, нашої єдності й нашої боротьби з ним та нашої присутності по країнах вільного світу!

Все це нас змушує не лише думати, але діяти і то вперто діяти без вагання на те, щоб протиставитися усім ворогам нашого національного Я; нашої національної Правди, — яку ми мусимо боронити і її ми оборонимо, ми переживемо, бо з нами Бог! Нашу працю, нашу боротьбу і весь процес нашого національного відродження ми мусимо вести з Богом. Ворог діє і співдіє з дияволом; він перемагає часово, але кінцева перемога буде за тими, що з Богом разом протиставляються сатанським заціям у світі зла.

НЕ ЖДІМ, щоб нас ворог навчив читати свої видання, книжки, пресу і всяку пропаганду. Не допустім, щоб той же ворог увііз у душу наших дітей, як не тепер, то пізніше, своїми писаннями, книжками, "наукою", пресою і тп., бо до того може прийти, якщо ми не насталимо духа наших дітей до тієї степені, що вони будуть назавжди відпориими і не податливими на московсько-комуністичну "дешеву" макулатуру та лже-культуру.

Москвини докладають усіляких зусиль, щоб, як не ми, то вже наші діти і весь світ, користав лише з їхньої хитрої науки, з їхньої статистики, з їхніх джерел і з їхніх "винаходів" — брехні та всяких підступів, на те, щоб допомогти якнайскорше "закопати" їх таки їхніми лопатами.

Щоб самі собі викопали гріб московсько-комуністичною "наукою" і "поступом" та советською цивілізацією. Недаром вони — москвини так наполегливо і хитро не лише винищували і винищують всякі джерельні матеріяли та документи, але навіть спалюють цілі архівні збірки поколінь; бібліотеки, архіви, мистецькі скарби розкрадають і вивозять в Москву, а також нищать з старинними будовами (церквами, монастирями, тощо) включно.

Нищівна робота москвинів полягає на тому, щоб вже наступне покоління не могло покликатися на об'єктивні, справжні історичні та наукові джерела, бо їх не буде, — а, щоб могли користати лише з їхніх, московських пофальшованих джерел. Щойно тоді буде їм легше зашморгувати шнур на людських шиях. Бо той шнур уже не так легко з тієї ший зсунеться!

Ворог до того нищівного фіналу іде повним ходом і не перебирає в засобах: одно пищить-палить, інше вивозить, ще інше забороняє і помагає знецінювати, — заперечує нівелює і замітає сліди нашого славного минулого, щоб остався лиш московсько-комуністичний хлам та "советські люди", головно на місці української нації. Буде Україна, але без кордонів та без національного духа, ба навіть і без мови! До такого жахливого нищення змагає наш найбільший за всі часи страшний московсько-комуністичний опар!

Горе переможеним! А ще більше горе тим, що не хочуть далі боротися і піддаються на ласку того жорстокого та безоглядного і хитро-сатанського московського окупанта! Того жорстокого і підступного вужа, який приплазовує аж до берегів Америки й Канади на те, щоб всюди сіяти свою сатанську отруту і нею отруїти та виморити впершу чергу тих, що стоять на прої і вказують людству на ті сатансько-московські згубні плями і їхню реалізацію.

Одинцем ми зробимо менше. Але спаяним гуртом, організованістю та безустанним змагом і активним виступом проти того зла, — ми його не лише задержимо, — але ми створимо очі засліпленим і опільними силами будемо відтинати пазурі і лапи гадюї світової московсько-комуністичної надвлади аж до часу, коли і його голова буде розм'яжджена, а тулуб розділений; тоді то, буде суд, — настане правда, і буде воля для всіх тих, що їх гад довгі роки-століття гнобив, утискав, мордував, поглищував і пожирав. З московсько-комуністичної світової імперії та "раю" пекла останеться брудна пляма і судорожна згадка для наступних поколінь, які аж тепер заживуть вольними серед вольних народів світу.

Ми мусимо всеціло пам'ятати, що побіч розвитку, удержування та плекання науки й наукових установ, ми понад усе мусимо також підсилювати запал і свідомість до плекання культу наших історичних велетнів і тут на нашому новому поселенні, поза межами України, на те, щоб ми самі і наше нове покоління зростало в дусі історичного процесу і розвитку нашої нації на кожнім місці, і щоб ані той дух, ані наші аспірації не маліли, не ниділи й не бугорили.

Для тієї цілі ми́симо доповнювати ті, що є та створювати нові і більші книгозбірні, ви́бирючи буквально все, що має ва́ртість, і чо́го ще москвичи не вини́чили, бо на тих наших ду́хових скарба́х ми му́симо будувати наше сві́тле майбу́тне.

Щоб те все розвивати, вде́ржати та ко́ристати з тих надба́нь, ми му́симо ще і ще ви́ховувати на́ше мо́лоде по́коління, щоб воно пе́ренимало і да́лі ро́зпрацьовува́ли на́ші ста́нки нау́ки, пра́ці й ку́льтури по́за ме́жами Укра́їни. Без тако́го ви́ховання, без на́снаги і без окремо́ї па́м'яті на ті про́блеми, ми не змо́жемо за́безпечити то́й ко́нтиніте́т на́шої на́ції на су́часних на́ших по́зиціях у вільно́му сві́ті.

Ви́ховувати но́ве по́коління тре́ба у́сім: ба́тькам, це́ркві, шко́лі, о́рганіза́ціям, у́станова́м нау́ковим і су́спільним та на́віть ко́жній оди́нці, що мо́же і ва́жко чо́мось спри́чинитися до зба́гачення ду́ші, ума́ і ду́ха на́шої мо́лоді. До́сі на́ше ви́ховання не бу́ло систе́матизова́не.

Воно "плило" і да́лі бу́де так "плисти", якщо ко́жна лю́дина не зда́ватиме со́бі спра́ви з то́го ста́ну, і не бу́де бити у дзві́н триво́ги, зма́гаючи, на́кликаючи, діючи до на́прави, до кращо́го, до бі́льш е пра́ктично́го та, сказа́ти б, по́вного ви́ховання на́шого до́росту та́к, щоб не про́падала а́ні оди́а ду́ша, а́ні оди́а лю́дина не відхо́дила по́за на́ціона́льне ру́ло, та, щоб не зба́гачувала по́зицій воро́та, не дія́ла за жо́дних обста́вин на шко́ду сво́го наро́ду і його́ не посла́блювала ні́ тут, ні́ бу́дь-де.

Це ви́глядає на ідеа́льну ду́же ці́ль. Та́к, але до ті́єї ці́лі ми ма́ємо не ли́ше мо́жливо́сті, але по́вне пра́во і ко́нечні́сть дія́ти та́к, а не іна́кше. Ми му́си-

мо бути в протинастії, щоб вибивати хоч деякі позиції з під ніг ворога, а головне не давати собі "плювати в кашу", не занедбувати тих ділянок, які ми можемо вповні опанувати.

Шляхом тотального наступу на рятівання душі і погенціалу української людини поза кордонами України, ми мусимо виховувати таку суцільно-сильну і національно свідому людину, що це стане твердою основою нашої спільноти на всіх наших поселеннях поза межами батьківщини.

Клич "книжка в маси" — мусить стати знов у провідним гаслом для поширення книжки, її почитуваності; для закріплення нашого посідання та для утвердження у вірі, надії і акутності - гостроті почуття української раси і правди в вільному світі; і в тому ж часі той зов і похідна акція за возвеличення душі української людини, мусить бути така голосна і правдива, як "Господнє Слово", щоб відгомін її відчували і наші брати на рідних землях; щоб "ворог гинув!", щоб з рук кайдани спадали братам нашим, що у неволі!

Коли ж таке завдання перед нами, то починаймо діяти і направляти самі від себе. Спитаймо, де наші діти тепер? Що з ними буде завтра? Чи можливо, ми дещо призабули дати їм, може призабули їм щось ще вкласти в серце і в душу, що є необхідне для їхнього збереження. Як є такі недотягнення, такі аномалії, то спільно направимо їх поки час! Без вагання і без сорому, що того не зробили досі. Ми всі дещо завинили, і тому ми всі мусимо те дещо направити тепер, а не пізніше! А направляти є що і є велика потреба під кожним оглядом, бо ми люди: робили і робимо добрі діла, але робили ми також і дещо недоброго, неповного, непотрібного!

Тож, що добре — поліпшуймо і посилюймо та розвиваймо, щоб було ще краще!

Що було погане — уникаймо, направляймо і робім лише те, що на потребу!

Якщо ми політична еміграція, якщо ми є тими воїнами на різних фронтах, тож держімо фронт, закріплюймо його, розвиваймо і перемагаймо ворога!

Поставмо на сторожі СЛОВО і його так утвердимо, щоб було виразне, голосне і розумне!

Творім добро і обороняймо свої гідні позиції витривало і постійно та всебічно!

Посилюймо всі ті фронти, які провадимо і які обороняємо та які оборонити мусимо. Маємо фронт науки, фронт культури, фронт суспільно-громадський та фронт **в и х о в н и й**! Закріплюймо і підтримуємо також фронт політичний, — фронт нашої оборони і наступу на ворожі позиції, щоб не ворог нас, а ми його захитали і своїми власними пазурами і зубами відризували ворожі пазури від нашої національної цнї.

Все те, що вже досі українська громада зробила позитивного у світі, — варте та гідне великої похвали і радости, але є багато ще такого, що та наша громада могла зробити, але не зробила з різних причин; а найготовніша причина в тому — це недогляд, байдужість та невиправданість там, де її найбільше треба.

Дехто нарікає, що в нас багато усюди дублювань, з науковими установами включно. Однак і це не є аж такою великою перешкодою до наших успіхів, які ми могли б мати. Бо все те, що ми вже зробили, — замало ми зробили і треба зробити багато більше, багато краще і не спочивати на "лаврах",

бо потреба нашої активної дії є така велика, що ми маємо ще що здобувати і завершувати.

Починаємо від малого. Коли це “мале” буде зроблено гідно, то ми і з великим дамо собі раду, якщо всі будемо працювати над його осягом! Ми назвали свою тему “Діти і Школа”, але ми її розтягнули і поширили на всі прошарки нашого суспільства. Це бо до речі писання на суспільні теми, а вони є широкосягаючі і їм треба присвятити дещо часу і нашої уваги.

Мабуть ми вже маємо наладно справу нашої дошкілля. Це поважний крок вперед. Це все на потребу; мусимо поширити, поглибити та її вивершувати практичними діями. Якнайбільше практичного застосування, бо без того все буде лише на словах. . .

Багато треба тепер попрацювати, щоб ми наладили краще справу нашого шкільництва, тобто навчання українознавства, яке потребує не так реформи, як радше — більше дітей, більше учнів, школярів. . . Більше батьків, щоб посиляли своїх дітей до школи українознавства, або самі інтенсивно навчали своїх дітей бути і остатися дітьми і людьми українськими. Тут також треба більше практичного примінення, ніж слів. Слів уже сказано багато, але треба більше діл. Значить, треба практично “пошукати” тих дітей, що є, але не є в школі українознавства. Є батьки, що не розуміють самі своєї долі, ні долі своїх дітей. Їм треба допомогти те зрозуміти та допомогти практично охопити всіх дітей навчання українознавства, щоб ані одна родина не оставалася поза українським організованим життям, а діти поза школою, українською школою. Ми не маємо приму-

су, але моральний тиск можна застосовувати до кожної родини, що відстала від своїх повинностей; у першу чергу від конечности посилати своїх дітей до школи українознавства.

Коли б також і наші професіоналісти; лікарі, інженери, підприємці та всі фахи, з робітниками пера і, головне, нашими церквами включно, — всі мали постанову спричинюватися до посиленої праці на полі виховання дітей, наших дітей, доросту та кожної людини, що потребує сама, нераз, знання і помочі у вихованні та практичному житті, — ми ще багато урядували б навіть тих, що вже захиталися на шляху свого життя, і або занехали своє українське почуття, або ним не інтересуються, або є надорозі втечі, через мішане породження, або відчуження з причини самого чужого оточення; з браку занедбаня і т.п.

Очевидно, що тут не має потреби будькому докоряти, але пригадати, спонукати до доброго почину, ніколи не запізно!

Найкращим мірилом нашого стану посідання культурного, виховного, національного, релігійного, та матеріального включно, є таки саме наше признание та ПІЗНАННЯ САМОГО СЕБЕ! Лише ми самі можемо найкраще оцінити той стан, серед якого живемо, коли без опереджень приглянемося, простудіємо, і порівняємо те, що є, з тим, що треба, і що можна б зробити, здобути, та мати!

В основному треба все^{те}, що до культурного, фізичного і духового життя мати треба. Але, щоб розвивати свою працю якнайкраще і з надією, що вона потрібна нам та нашим нащадкам, нашій нації, — ми мусимо забезпечити для нас самих той доріст молодого суспільства, без якого наші намагання бу-

дуть неактуальні і нетривалі. Тому я так часто повторююся і натискаю на проблему успішного виховання нашого молодого покоління, бо, як ми його втратимо, то ми в парі з ним втратимо все і все!

Без нових сил, без співдії і поступенної переємності всієї праці на полі національно-суспільному, матеріальному, духовому, фізичному й культурному та політичному — нашою молоддю, нашими свідомими молодими людьми, — ми не виконаємо самі свого завдання; не закріпимо його здобутків, і будемо на старші літа "бідькатися" і нарікати, але, хіба самі на себе.

Ми не сміємо допустити до винародовлювання нашої людини ні в Україні, де загрожує насильне московщення, — ні тут, у вільному світі, де нам загрожує час та наша байдужість. В Україні борються наші брати, терплять і спротивляються насильству комуно-московських поневолювачів, і ми також проти того найгостріше протестуємо, голодуємо, протиставимося як можемо, та закликаємо весь культурний світ на підмогу.

Це все конечно потрібне! Але ми мусимо подбати і про насліддя нас самих, тут, де ми тепер є!

Тому я вже поставив вимогу: починати напру-ву самим від себе. Багато є серед нас і таких батьків і матерів, що самі і патріоти, і активні, й шедрі та жертвенні, — але їхні діти... А деж вони? Поспи-тайте самі себе, гі, що ваші діти пішли поза рідні гори. . . На жаль, так є! Батьки патріоти, займають самі навіть подекуди провідні становища в на-шій українській громаді; але їхні рідні діти є поза українською громадою! Їх немає ані в СУМ-і, ані в

Пласті, ані в ОДУМ-і... А, інаколи їх немає вже навіть в рідній українській православній, чи католицькій Церкві!? Оце є горе! Горе батькам, горе дітям і велика втрата для нас, як членів тієї нації, що там борсається в боротьбі і трудах за своє існування, за свою національну душу, за свою правду і за свою волю!

Пишемо це не в докір батькам, що з їхньої, чи не їхньої вини так сталося. Бо в багатьох випадках їхні діти, спочатку були також активними, то тут, то там, в українському житті. Але якось то заскоро "змучилися", і вибувають геть з українського національного життя. Вони неактивні, байдужі, ніякі. Ще коли хтось їм зверне увагу, то стане й особистим ворогом. На велику шкоду, бувають і такі батьки, що обстоюють те своє недбальство. Вони хочуть по батьківськи обороняти поступування своїх дітей... а те не вдається, і тому в додатку і самі батьки починають соромитися і відчужуватися... Починають заскоро "старітися", та відходити від українського активного життя.

Кожна родина, тобто українська родина, мусить мати в себе українську книжку, не одну, але цілу родинну бібліотеку, яку треба поповняти новими випусками-появами. Понадто, кожна родина мусить мати в себе не одну, але навіть більше українських часописів-газет. Не жаліти на це гроша, бо це така konieczність до духового життя, як повітря і вода для життя фізичного! Хто того не має, — він не живе повним життям культурним, ані духовим, хоч матеріально може розпливатися в добрах та вигоді!

До всього треба добрих навиків. До читання та

до самої книжки і газети, -- також! Каже наша приповідка: "нагинай галузку поки молода"! Чудово! Тож нагинаймо самі себе та наших дітей, поки не запізно, поки не затвердне нам не лише хребст, але розум і серце!

І Св. Письмо каже: "Наставляй малого на добру путь, -- навіть як постаріється не зверне з неї"

То чому ж мали б ми інакше робити? Чому не ставити нашої молоді на добру путь так добре, так довго, щоб вона, вихована на тій добрій путі, не звернула з неї ніколи, навіть як постаріється!? Коли так не є, -- коли не один -- батько-мати бачать, що їхні діти не видержують тієї доброї путі, того шляху, то це доказ, що вони самі не поставили своїх дітей з молодости на добру путь. Бо, коли б були поставили, то діти з неї не зійшлиб ніколи. Не сталося так, це правило, без виїмків, яке вказує, що ті діти не стояли на добрій путі-шляху від молодості. Хтось, десь щось не дотягнув, і їхні діти, як вислід того недотягнення, зійшли геть з доброї путі. І, дехто телінається у хвості, а дехто з тих, що не були поставлені на добру путь, -- таки поблудили та зійшли на манівці зовсім.

Ми мусимо це направити. Ми мусимо до того не допустити. Ми мусимо ще і ще перевірити, на якому шляху іде наша молодь. Якщо та путь не є добра, то треба ту молодь негайно спрямувати на добру дорогу, щоб їхнє виховання і ріст давав запоруку, що вони, навіть, як постаріються, не звернуть з доброї путі.

Це відноситься не лише до батьків. Це також має свою вимогу до всіх організацій, установ, а зокрема до всіх молодечих організацій. Хай усі вони щераз перевірять свою систему виховання молоді. Чи немає там, десь, щось такого, що веде на недобру

дорогу, — або може повести пізніше, якщо та молодь усамостійнюється. Це є дуже важлива справа і їй треба припилювати і самим себе перевірити, і доповнити, поправити те, що треба. Усунути все, що не веде молоді доброю путтю.

Ми обізнані з системою і практикою наших молодечих організацій. Треба ствердити, що всі вони без винятку роблять добру роботу і виховують молоде покоління добре, але до того доброго треба ще додати, щоб було ліпше, і повніше!

Коли взяти під увагу, що ті молодечі організації, які існують в ЗСА, Канаді, в Європі, в Австралії і в Південній Америці, — мають у своїй програмі національне виховання молоді; що вони, ті організації мають по своїх домівках і осередках, відділах, тощо, — такі гуртки, як: гурток танцюристів, гурток співу, гурток бандуристів (науки гри на бандурі); гурток гутірок по національним заправленні молоді, і тп. — то бракує в тих молодечих організаціях ще таких конечно потрібних, і серед, чужого оточення необхідних гуртків, як: гурток голосного читання української книжки! Гурток театральний-аматорський; Гурток декляматорський і гурток мовний, де молодь виголошувала б сама відповідні доповіді, розмовні теми яких були б пов'язані з історичними моментами, літературними, чи й суспільно-громадськими. Їх виховними питаннями.

І те давало б подвійну користь: утверджувало б молодь у знанні української мови та поширювало б її знання і світогляд історичними, літературними, чи суспільно-громадськими і виховними темами.

Понадто кожна молодеча організація мусить мати не лише свою власну бібліотеку, але мусить мати бібліотеку УРУХОМИТИ, щоб діти з неї користали

І конечно — ~~обов'язково~~ прочитували книжки. Добра книжки; не те, що неспотрібне. Бо книжок є багато. Їх усіх прочитати одній особі годі, — але те, що на потребу, прочитати конечно!

Театральні аматорські гуртки мають велике значення для виховання і завчення рідної мови. Бо діти в юнім віці, головню дівчата, це майже всі відчувають потребу чимось себе виявити на зовні. Поможім їм виявляти себе пісню, деклямацією і театральними виступами. Давати театральні виступи, бодай для батьків і молоді, якнайчастіше. Охоплювати ними якнайбільше молоді.

Всі наші намагання задержати молодь при українстві зповні, тобто, щоб нове покоління, народжене і виховане поза межами Батьківщини, було зповні україномовне, тобто, щоб розмовляло свobodно рідною українською мовою вдома і поза домом, — це трохи заважко для кожної родини. Що більше, ми навіть не беремо під увагу такої конечності, бо це є не дуже конечне. Говоримо, не дуже конечне зповні. Значить воно є дуже потрібне, але коли наша молодь навчиться настільки, що буде розмовляти, та розуміти, читати і писати по українськи, — то це не значить, що вона та наша молодь мусить всюди розмовляти лише по українськи. Ні. Вона, тобто добре розмована українська людина мусить вміти поворити по українськи. Розуміти, що говорять; мусить пізнати минуле свого народу на те, щоб працювати успішно для його сучасного і майбутнього ще краще і ефектовніше, як її попередники, бо цього вимагає поступ!

Але та наша молода людина, напевно буде по-слуговуватися всюди, поза українськими установа-

ни, ~~якого~~ своєї країни. Тож ми стремимо до того, щоб кожна українська людина вихована поза межами Батьківщини-України, — була двомовною людиною! Саме двомовність є конечна, і необхідна. Коли б ми тут поза межами України стреміли лише до того, щоб наші діти були українськими дітьми та говорити всюди лише по українськи, то ми не розуміли б самі себе та своїх дітей, зі нашого положення в світі!

Пишемо ці слова на те, щоб не було таких "згнів", які закинули б нам неможливість осягнення того, до чого змагаємо.

Маємо вже тепер багато живих свідків, що саме найкраще виховані наші діти поза межами Батьківщини — є ті, що вже є двомовними і послугуються двома мовами дуже вільно та перфектно розуміють те, що говорять на обох мовах; байдуже, що їхньою мовою науки — є мова англійська, і т.д. Отже така можливість не лише вже є фактом, але вона може стати тим фактом для кожної нашої молоді людини! Ми твердимо, що кожна українська дитина може і повинна конечно вивчити обі мови на те щоб бути двомовною людиною. "Скільки ти знаєш мов, — стільки ти є людиною" — каже Сократ. Це гідне уваги і всіх тих трудів, щоб бути двічі людиною і при тим оставатися назавжди в сім'ї свого народу і свого роду, своєї віри й своєї національності.

Вже сама свідомість того, що розум диктує, щоб то зберігати те, що рідне, — впроваджує за тим, щоб ми за всяку розумну ціну зберегли наше молоде покоління при рідному ґні.

Якщо ми знаємо і стверджуємо факти, що московсько-комуністичний ворог всього українства і світі, винищує нас фізично, обезголовлює інтелекту

ально, вихолощує нас духово і ожебрачує нас матеріально, — то ми мусимо йому протиставитися всіма фібрами своєї християнської душі. В першу чергу мусимо зберігати тяглість свідомого покоління, щоб було кому продовжувати ріст нації і спротив ворогові... Щоб було кому ставати переємником не лише боротьби, але й перемоги та слави, яка гряде враз з перемогою української Правди в світі.

До того всього ми мусимо нагромаджувати певні ресурси і ту зброю духового порядку, якої не сміємо затратити ніколи, зберегти, бо ми члени живої нації, а не експонати архіології... Мусимо плекати духа, віру, любов і все те, що нас будуватиме і утверджує наше Я у Великій Сім'ї рідного народу. Добрим засобом до того є рідна мова, українське слово, книжки, часопис і пісня та добре наставлений обух! Оце наша зброя проти ворожого насилья і проти московсько-комуністичного хамства та розбою. Тому ми всі мусимо максимум вчитися!

Навіть наше мистецтво буде розвиватися впарі з самим життям і боротьбою за існування нації та її закріплення, тепер, а не лише на завтра. Хай наше тепер творить добрі основи під наше зільне та величне завтра. Тож починаймо на правду від себе самих невідклично сьогодні, щоб завтра було вже краще і певніше. Мусимо зробити добрий старт-початок, щоб наше життя було виповнене трудом, змагом та успіхами, а не лише надіями. Перетворюймо надію в істотну дію-факт, яким завершуватимемо кожний добрий наш почин.

Вивчаймо минуле, — закріплюймо наш стан посідання на всякому місці, де ми тепер є та приготуємо величне майбутнє нашим нащадкам-переємникам.

Тяглість поколінь, — запорука їх вдержання та росту буде лише тоді, коли та тяглість буде проходити не так собі “пустопас”, але свідомо і цілеспрямовано, бо інакше, ті покоління, що прийдуть по нас не завжди будуть нашими, тобто українськими. Вони можуть розпливатися та маліти й дійти за третім-четвертим поколінням до того, що з мільйонів остануться тисячі, а решта розплинеться у чужій гущі. Щоб так не сталося, щоб до такої можливості не допустити, ми мусимо ВСІ свідомо діяти у напрямі консервації, збереження та росту наших поколінь не лише у фізичному розумінні, але передовсім і в духовому та в національному!

Щасливі ті батьки, що знають про те і свідомо виховують своїх дітей так, щоб вони приносили радість їм самим та моральну і духову силу своїй нації. Але не всі такі батьки бувають. Багатьом нашим батькам бракує і розуму і свідомості та навіть можливості. Тому також треба помагати батькам на те, щоб вони могли будувати та виховувати своїх дітей так, як вимагає інтерес нації. Таку поміч батькам можна давати і треба давати: порадами, заохотою, освідомленням та навіть матеріяльними засобами наскільки того необхідно до виховання їхніх дітей. Тобто: батьки мусять самі вести, навчати і виховувати своїх дітей на повновартісних громадян свого суспільства, а тим, що так не можуть вив'язуватися, саме суспільство мусить їм допомогти в тому напрямі!

Дім і родина. Школа і Церква — це так, — добрі місця виховання, але і ті місця мусять подбати і не опустити нічого, що веде до успішного національ-

ного виховання молоді. Так, як інколи самі батьки занедбують це питання виховання своїх дітей, — так і деякі школи не вповні вив'язуються зі свого обов'язку, а бувають і такі парохії, які також потребують пригадки і помочі. Лише взаємна поміч, порозуміння і співпраця доведуть до успіху.

Молоддю треба опікуватися і помагати їм виховуватися та навчатися теж і поза школою. Під час дозрівання, під час оформлювання і навіть тоді, коли перебуває на вищих студіях на університеті, чи по каледжах! Головне і те, щоб наші батьки послали ВСІХ своїх дітей також і до вищих шкіл на студії: права, філософії, медицини, фармацевтики, денстистики, архітектури, техніки, інженерії, педагогії, природознавства, теології так, щоб наша молодь здобувала і опановувала всі фахи, потрібні до повного життя нації!

Поміч батьків своїм синам і дочкам навіть, як вони в дорослому віці, повинна б бути більше характеру дорадчого, спонукуючого до доброго та до уникання злого, як товариства так і всяких злих налогів: пияцтва, наркоманства, злого обичаю, навіть відраджувати від нікотини і від уживання всякого алкоголю, взагалі, бо ті навикі ведуть до нещастя, так само, як розпуста та газардні гри і інші злі налоги!

Відносно поганих навиків, що переходять у небезпечний наліг — це в першу чергу наркоманія і алкоголізм.

Відносно алкоголю і того всього нещастя, яке він наносить на людину та на родину і суспільство, то відомий лікар д-р В. Демедєвський у своїй великій праці, **"Найновіша метода природного лікування"** каже, що, коли дана людина відчуває потребу випити келішок-два що тижня, то це вже доказує, що їй

треба остерігатися алкоголю. А, якщо дана людина каже, що п'є лише по келишкови три рази на тиждень, то це ще ближче до гіршого. Якщо ж людина потребує, у наслідок налогу випити келишок навіть що другий день, чи що дня, то вже доказ що вона сама себе не опанує; тут уже не допоможе її сила волі, ле може їй допомогти лиш санаторне, тобто психіатричне лікування! І чим скорше вона піддається клінічному лікуванню, тим краще для неї самої та для її родини і даного суспільства, серед якого вона живе.

Як бачимо, справи відносно алкоголізму та всяких податків, дуже поважні і вимагають великої перестороги й помочі та порад, як батьків так і кожної свідомої і здорової людини. Не попадаймо самі в павуку податків та перестерігаймо і других. Кожний алкоголік — це ходяче нещастя, це велика втрата для родини і громади та і даної нації.

Нераз буває, що зло різних податків починається таки в рідній хаті. Тут мати, чи батько, дозволяє собі явно-славно випити та ще й дітей похачувати. Коли це п'є лише "за здоров'я", то ще можна б вдержати, але, коли це "здоров'я" — триває частіше і п'ється при тому більше, — то воно впливає, як зроста на тіло. Поширюється невидно і на других; навіть тих, що не були зацікавлені в алкоголі, чи в інших "гостинах". Гірше буває, коли молода людина попаде в погане товариство, яке виглядає на культурне і ніби "невинне", але там починають "забаву" в наркотики, чи в т. зв. "пот", бо вистарчає лише раз, єдиний раз зажити того наркотику, щоб мати сильне бажання його знову повторити. Нехай Бог хоронить нас і наших дітей від того нещастя. Але Бог хоронить лише тих, що самі себе беруть під захист.

На велике нещастя такі "товариства" подигаються часто вже в середній школі, коли наша молодь дозріває і є дуже податлива, бо їй здається, що то нічого, що вона лише "покоштує", і більше того робити не буде... Та-ба! Буває бо, що лиш раз "спробує" і нерідко пропадає в лябіринті всяких нещасть, які опісля поллються на її голову. До такого нещастя часто-густо спричиняються ті товариші, що самі попали в таке нещастя. Вони і других хотять до того приєднати, щоб не бути осамітненим. Вони знаходять багато приемних слів до переконування, що то "ніщо", що то лише потрошки поспробувати... Що, от вони вживають і їм нічого не сталося... Так, ще нічого не сталося, але станеться, напевно станеться, і то погане станеться, з якого вже й виходу не буде.

Не рідко ця "забава" кінчається каліцтвом, або таки передчасною смертю. На превеликий жаль і серед наших дітей вже бували випадки такої смерті дітей, яка приносить ганьбу для даної громади, а для батьків невимовний біль і то подвійний: від втрати дитини, і від сорому та від моральних викликів совісті... Чому — то саме їх дитина так пропала... чому ніхто її не врятував... чому — то це така кара Божа на них впала.

А то не кара Божа, але людська і то в наслідок недбалства, не вчасної перестороги та байдужості й неуваги до ходу процесу виховання молоді.

Ми порушили і ті справи, бо вони дуже актуальні і так би сказати також входять у тему "Діти і Школа".

З М І С Т К Н И Ж К И

1. Вступне	3
2. Батьки . Церква . Школа...	4
3. Діти	9
4. Дитина і її оточення	13
5. П р а ц я	20
6. У ч и т е л ь	25
7. Де ваші діти ?	31
8. Мусимо бути активними !	37
9. Як помагати дітям ?	39
10. Н е ж д і м !	51

